

Ένα χαστούκι στην εξουσία

ΑΡΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ, Το Χαστουκόδεντρο, εκδόσεις Τόπος, σελ. 444

» **Μυθιστορία** χαρακτηρίζει, προσφύως, ο συγγραφέας του *Το Χαστουκόδεντρο* και όχι μυθιστόρημα ή ιστορικό μυθιστόρημα ή οτιδήποτε άλλο. Και λέω προσφύως, γιατί στόχος του δεν ήταν να γράψει ένα ιστορικό μυθιστόρημα, όπου ο ελλοχεύων κίνδυνος της μυθοπλασίας θα υπονόμεινε την ιστορική πραγματικότητα, είτε εξωραϊζόντας την είτε μειώνοντας τη σημασία της είτε υπερεκτιμώντας την. Έτσι λοιπόν, για να χρησιμοποιήσω μια διατύπωση του Θεοδόση Πυλαρινού για τη Μυθιστορία, παρά τα ιστορικά γεγονότα από τα οποία αφορμάται και αναδεικνύει, παρά τα αναγνωρίσιμα ιστορικά πρόσωπα τα οποία ποικιλύτροπα προβάλλει ο συγγραφέας εντούτοις ρητά και κατηγορηματικά σημαίνει στον

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΚΑΡΗ

αναγνώστη ότι αφίσταται συνειδητά από τη συμβατική ιστορία από την οποία διαχωρίζει τη συγγραφική του πρόταση. Ο Μαραγκόπουλος ξεκινώντας και αξιοποιώντας συγγραφικά ένα γεγονός ιστορικά συγκεκριμένο, μια πράξη μεμονωμένη, μια εξαιρετικά λεπτομέρεια που πήρε μυθικές διαστάσεις, γεγονός διαβρωμένο ως ένα βαθμό από τη συμβατική αλήθεια, προβάλλει την, καταλυτική για την ροή του συγκεκριμένου ιστορικού χρόνου, αλήθεια του συμβάντος και την αναδεικνύει σε γκρο πλαν, αυτή την ελάχιστη στιγμή, ως άξονα και σημείο κομβικό, προκειμένου να αναπλάσει μίαν ολόκληρη περίοδο της ελληνικής τραυματικής πραγματικότητας στις δύσκολες δεκαετίες από την αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι την πτώση της Αττιλιανής δικτατορίας.

Η εξαιρετική ιστορική λεπτομέρεια που πήρε μυθικές διαστάσεις δεν είναι άλλη από το θρυλούμενο χαστούκι της Μπέτι Μπάρτλετ-Αμπατιέλου στη βασίλισσα Φρειδερίκη, το 1963 στο Λονδίνο. Τα αναγνωρίσιμα ιστορικά πρόσωπα, ξεκινώντας από τον Αντώνη Αμπατιέλο και τη γυναίκα του Μπέτι Μπάρτλετ, είναι πάμπολλα: Το βασιλικό ζεύγος της Ελλάδας Παύλος και Φρειδερίκη, ο αυλάρχης τους Αρναούτης, οι ελληνοαμερικανοί Τομ Πάπας και Σπύρος Σκούρας, της 20th Century Fox, οι εφορτιστές Ωνάσης, Λιβανός και Νιάρκος, ο Τζον και η Τζάκι Κένεντι, ο Τοόρτσιλ, ο δημοσιογράφος του CBS Τζορτζ Πολκ, ο φωτογράφος του LIFE Ντιμίτρι Κέσελ, ο αμερικανός πρόεδρος Τζον Πουριφάι, ο αρχηγός της Αποστολής για τη Διαχείριση της Αμερικανικής Βοήθειας Πολ Πόρτερ, ο πρωθυπουργός Σοφοκλής Βενιζέλος, ο υπουργός Συντονισμού Στέφανος Στεφανόπουλος, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο Γρηγόρης Λαμπράκης, η Μάρτιν Σαράφη κ.ά.

Οι μυθιστορηματικοί χαρακτήρες αρκετοί, με κορυφαίο εκείνον του Βενιαμίν Σανιδόπουλου, περσόνια του συγγραφέα γνωστά μας και από προηγούμενα βιβλία του. Άλλωστε δεν χρειάζεται να είναι κανένας δεινός λύτες γρίφων για να καταλάβει ότι το σανίδι είναι το υλικό με το οποίο δημιουργεί ο μαρκαός.

Η ιστορία ζωής των δύο βασικών πρωταγωνιστών έχει, σε αδρές γραμμές, ως εξής: Ο Αντώνης Αμπατιέλος, ο Τόνι, κομμουνιστής, στέλεχος του ΚΚΕ, συνδικαλιστής ναυτεργάτης επικεφαλής της Ομοσπονδίας Ελληνικών Ναυτεργατικών Οργανώσεων, ερωτεύεται την Ουαλή δασκάλα Μπέτι Μπάρτλετ, αριστοφύ φεμινίστρια, δυναμική και χειραφετημένη. Παντρεύονται στο Κάρνιφ και ζουν πέντε χρόνια μαζί, ώσπου το 1947 ο Αμπατιέλος συλλαμβάνεται για την ιδεολογία του και την πολιτική του δράση και περνά 17 χρόνια σε εξορίες και φυλακές. Αποφυλακίζεται το 1964. Τον Φεβρουάριο του 1974 θα πιαστεί και πάλι από τη χούντα Ιωαννίδη, αλλά η φυλάκισή του θα είναι ολιγόμηνη αφού τον Ιούλιο του ίδιου έτους σηματοδοτείται το τέλος της επτάχρονης δικτατορίας. Στα 17 χρόνια του εμποδισμένου έρωτά της, η Μπέτι, θα αγωνιστεί με το πάθος της ερωτευμένης γυναίκας και της αριστοφύς ακτιβίστριας για την αποφυλάκιση του άντρα της. Ένας κόκκος του αγώνα της είναι και το θρυλούμενο χαστούκι που έριξε στη Φρειδερίκη το 1963 στο Λονδίνο, όταν η βασίλισσα αρνήθη-

κε να παραλάβει μίαν επιστολή που περιείχε την έκκληση της Μπέτι για την αποφυλάκιση του Τόνι. Ωστόσο ήταν τότε η δημοσιότητα που έλαβε αυτό το περιστατικό ώστε να γίνει σημείο αναφοράς για μια ολόκληρη εποχή σχηματιστώντας στον του απλού, καταπιεσμένου, προοδευτικού, πένοντα έλληνα, το τιμωρό χέρι του λαού που ασφράγισε μίαν ανάνοδη στο ροδαλό μάγουλο του εκμεταλλευτή του, παίρνοντας έτσι εκδίκηση για όλες τις ταπεινώσεις που είχε υποστεί από την εγκλωβία άρχουσα τάξη και τους ξένους πάτρωνές της. Γι' αυτό και πέρασε στα όρια του μύθου, αφού στην πραγματικότητα χαστούκι δεν υπήρξε, αλλά μόνον επαφή, σπρώξιμο, της Μπέτι στον ώμο της Φρειδερίκης. Όμως η λαϊκή ψυχή ευφρανόταν στη σκέψη ότι δόθηκε ένα γερό χαστούκι. Κι έτσι καταχωρήθηκε στη λαϊκή αφήγηση, έτσι, έστω και σε εισαγωγικά, στην ιστορική αφήγηση, έτσι και στο *Χαστουκόδεντρο* της μυθιστορίας.

Το *Χαστουκόδεντρο* είναι ένα έργο με κέντρο τον άνθρωπο. Η οπτική γωνία που αποφάισσε ο συγγραφέας να δει τους δύο βασικούς ήρωές του είναι αυτή που φωτίζει τους χαρακτήρες τους και τη σχέση τους, έτσι όπως διαμορφώθηκαν μέσα στη διαδρομή τους στη ζωή και στους αγώνες κάτω από την καταλυτική επίδραση της ιδεολογίας τους. Ο Αντώνης Αμπατιέλος είναι ένας μαχητής, με τυφλή πίστη στην μοναδικότητα της αλήθειας που εκπορεύεται από το κόμμα. Η Μπέτι Μπάρτλετ είναι μια αφοσιωμένη, ερωτευμένη γυναίκα μ' έναν άντρα σύντροφο στην αγάπη και στη ζωή, σύντροφο στον αγώνα για ελευθερία και δικαιοσύνη. Η Μπέτι, ωστόσο, στέκεται κριτικά απέναντι στις επιλογές του κόμματος, όταν συγκρούονται με τη δική της λογική ανάλυση. Αναρωτιέται, αμφιβάλλει, αμφισβητεί.

Σ' έναν μονόλογο της η Μπέτι αναρωτιέται για τη σκοπιμότητα της επαναστατικής ένταξης στον αγώνα που είχε ως τίμημα τη δυσκολεμένη ζωή, τη στέρηση της ελευθερίας, το θάνατο κάποτε. Αναστοχάζεται και λέει: «Δεν είχαν επιλογή. Αυτό είναι. Δεν είχαν καμία άλλη επιλογή. Τότε τους χτυπούσαν από παντού. Με το παραμικρό οι δικοί σου σε βάφτιζαν πράκτορα του εχθρού. [...] Τώρα που το σκέφτομαι, πάλευα με το αδύνατο. Δουλειά του ήταν η φυλακή, δουλειά μου ήταν να τον βγάλω από κει μέσα το γρηγορότερο. Πάει να πει πάλευα με τους Αμερικάνους, με την κυβέρνηση, με όλο το σύστημα... ακόμα κι ενάντια στο ίδιο του το Κόμμα που δεν είχε κανένα μεγάλο πρόβλημα να τον βλέπει να σαπίζει στη φυλακή. Ναι, δουλειά τους ήταν η φυλακή, κανονικά, αν δεν καθίσεις καμιά δεκαριά χρονιά μέσα δεν λογίζεσαι κομμουνιστής, μου είχε ξεφουρνίσει κάποτε ένα τους στέλεχος με ύφος δεκαπέντε καρδινάλιου.»

Ο Αντώνης είναι πορτιανός. Η κομματική πειθαρχία εκτείνεται ως και στη χαρά της σάρκας. Βαθειά μέσα του όμως η ζωική του υπόσταση και η ερωτική στέρση, από τον πολυχρονο εγκλεισμό, τον κάνει να είναι ανεπιφορος στην υπονόμηση του πορτιανισμού του από την Μπέτι. Το διαμεσολαβητικό στοιχείο είναι το μυθιστόρημα του Ντ. Χ. Λόρενς *Ο ερασστής της λαϊθή Τοάτερλι* που η Μπέτι εγχειρίζεται στο Αντώνη και, παρά τις αρχικές αντιρρήσεις, τον πειθει και το παίρνει στη φυλακή. Άλλωστε και η λαϊθή Τοάτερλι σε μια φυλακή δεν ήταν. Στη φυλακή του κομφορμιστού της τάξης της.

Σε κάποια συνάντηση της Μπέτι και του Αντώνη στο επισκεπτήριο της φυλακής, εκείνη τον βάζει να διαβάσει ένα απόσπασμα από την αγγλική έκδοση του *Εραστή της Λαϊθής Τοάτερλι*. Στη διάρκεια της ανάγνωσης η Μπέτι «πρόσεξε ότι ο Τόνι κοκκινίζει συνέχεια. Σαν ντροπαλός μαθητής: ήθελε κάτι να πει στη δασκάλα αλλά δεν το λούμωσε να το ξεστομίσει. Κατάλαβε: του είχε φανεί κομμάτι δύσκολο να προφέρει τις λέξεις cunt και cock. Κάτι τον ενοχλούσε. Κάπ βαθιά τον ενοχλούσε που διάβαζε τις «πρόστιμες» λέξεις του έρωτα. Ολόκληρος άντρας χωρίς να μπορεί να καιδέψει ένα κορμί τόσα χρόνια. Πού είχε καταχωληθεί η δική του ικμάδα; Πώς την έκρυβε; Πώς ξέδινε στην ανάγκη; Πώς τα κατάφερναν μέσα στη φυλακή τόσο άντρες που δεν το λούμωσαν καλά καλά να προφέρουν τη λέξη μονιά χωρίς υβριστικά υπονοούμενα;»

Κι ο Αντώνης συνομιλώνοντας το 1989 με τον Βενιαμίν Σανιδόπουλο λέει και τούτα: «Κοιτάξε Μπεν, εμείς παλιότερα δεν πολυδίναμε σημασία ο' αυτά. Αγάπες, έρωτες και τέτοια. Δεν υπήρχε κανένα περιθώριο. Έτσι και αρχινάες καμιά κομμάτια από τον θέματος, σε έπιανε ο άλλος με τα περί ταϊκής αγάπης, οι πιο μορφωμένοι κατέβαζαν και κανένα τσιγάτο από τον Έγκλες, ξέρες, εκείνο το γνωστό από την Κατογώγη της Ουκογένειας, κι εκεί πάνω κάτω έληγε όλη η συζήτηση. Οπότε αυτό που ένωθες για μια γυναίκα του κρατούσες μέσα σου, ότι πως το φύλαγες μυστικό, απλά δεν μπορούσες να το μοιραστείς άνετα με τους φίλους σου -για να καταλάβεις π' ου λέω, υπήρχαν σύντροφοι που ούτε στη γυναίκα τους το λούμωσαν ν' ανοίξουν κανονικά περι ερωτικών σφόνδυλων. Μην θεωρηθούν ζιζιζιφιόγκο μικροαστοί, μην τυχόν θεωρηθεί ότι ξεκνούσαν την ταϊκή πάλη, την ταϊκή αγάπη αυτά. Στην

ΕΝΑ ΧΑΣΤΟΥΚΙ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

Μέσο: ΑΥΓΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 16/3/2013 Ημ. Αποδελτίωσης: . . 16/3/2013

Σελίδα: 39

ίδια τους τη γυναίκα, καταλαβαίνεις!»

Με το περίφημο χαστούκι εικονοποιείται η βία στην καθημερινότητα του Έλληνα, στον 20ό αιώνα ως την Μεταπολίτευση, με δικτατορίες, συλλήψεις, εκποτίσεις, φυλακίσεις, βασανισμούς, εξευτελισμούς, εκτελέσεις, αλλά και η αφομοίωση και αποδοχή συμπεριφορών βίας, από τον άνθρωπο, για σωφρονισμό και τιμωρία, ώστε π.χ. ο γονιός να δέρνει το παιδί του και ο ίδιος να προτρέπει τον δάσκαλο να χρησιμοποιεί τη βέργα και την παλάμη του, ο μάστορας να νομιμοποιείται στο καταχέριασμα του κάλφα, ο δημόσιος διασυρμός του κουρεμένου εν κρω γαβριά, με βάση τον Νόμο 4.000, με την πινακίδα «Είμαι τεντυμπόι» στο στήθος, να μην εξεγείρει τους διερχόμενους που γίνονται θεατές της διαπόμπευσης, ο νοικοκύρης να θεωρεί ότι δικαιούται να σιδερώσει την ανήλικη Σπυριδούλα που του παρέχει υπηρεσίες υπηρέτριας. Η τελευταία αυτή τραγική περίπτωση βίας εντάσσεται ως τεκμήριο στο βιβλίο.

Το *Χαστουκόδεντρο*, τέλος, είναι ένα έργο με οργή και πόνο και πικρή ειρωνεία κι αγάπη για μια πατρίδα που την έπαιξαν, και συνεχίζουν ακόμη, τα παιδιά της στη ρουλέτα των υπερεθνικών καζίνο. Είναι ένα έργο για ένα λαό που εκεί που εκρήγνυται και αγωνίζεται και μάχεται με αυτοθυσία, εκεί απογοπεύεται και λιποψυκά και βάζει την ουρά στα σκέλια, προδίδοντας ιδέες, ιδανικά, εκποιώντας τα τιμαλφή της ψυχής του, στρώνοντας την αξιοπρέπεία του δουλικό χαλί στα βρωμερά παπούτσια των εξουσιών.

Σ' ό,τι αφορά στους τρόπους που μετέχεται ο συγγραφέας έχουμε ένα έργο με σπασμένη αφήγηση, κομματιασμένη χρονικά, αφήγηση ρεπορτάζ, ντοκιμαντέρ με ευφύεστατο μοντάζ, με οργανική ένταξη στην αφήγηση ντοκουμέντων από τον Τύπο της εποχής, επιστολικά κείμενα και έγγραφα, ως δομικά της στοιχεία, με ποικιλία ύφους, με εναλλαγές της αφήγησης από το γ' στο α' πρόσωπο, με διαφοροποίηση στο μέγεθος των τυπογραφικών στοιχείων ακόμη και μέσα στην ίδια φράση, προκειμένου να επιτευχθεί και οπτικά η επίταση στη ροή της αφήγησης, και βεβαίως με παρουσία του ίδιου του συγγραφέα, με την περσόνα του Βενιαμίν Σανιδόπουλου. Ο Σανιδόπουλος εκφράζει την αριστερή κριτική θέση στην μετακατοχική ελληνική πραγματικότητα αλλά και στις θέσεις και στη στάση της ίδιας της ελληνικής αριστεράς.

Το έργο ολοκληρώνεται με την παράθεση επιμέτρου στο οποίο παρέχονται πλείστες πληροφορίες για τις αναφορές σε ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα.

Ο Γιώργος Χ. Θεοκάρης είναι ποιητής και εκδότης του περιοδικού Εμβόλιμον

Παρουσίαση

Γιάννης Κοντός
Τα ποιήματα (1970-2010)
(εκδόσεις Τόπος)

Ο ποιητής συζητά τον Θανάση Νιάρχο

Ομιλητές
Κώστας Γεωργουσόπουλος
Παναγιώτης Τέτοσης

Διαβάζουν
Σταμάτης Φασουλής
Πέμπη Ζούνη
Νίκος Κουρής
Ρένη Πιττακή

Τρίτη 19 Μαρτίου 2013, ώρα 20.00
στο θέατρο «Δημήτρης Χορν»
Αμερικής 10, Κολωνάκι